TEISINGUMO TEISMO (ketvirtoji kolegija) SPRENDIMAS

2024 m. gruodžio 19 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa – Veiksminga teisminė apsauga Sąjungos teisei priklausančiose srityse – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnio antra pastraipa – Teisė kreiptis į nepriklausomą ir nešališką teismą – Valstybės narės atsakomybė už privatiems asmenims dėl Sąjungos teisės pažeidimo padarytą žalą – Nacionalinio galutinės instancijos teismo, priimančio sprendimą pridėtinės vertės mokesčio (PVM) srityje, padarytas pažeidimas – Galutinės instancijos teismo, turinčio atsakovo statusą byloje, jurisdikcija – Teismo kolegijos sudėtis“

Byloje C-369/23

dėl *Varhoven administrativen sad* (Aukščiausiasis administracinis teismas, Bulgarija) 2023 m. birželio 9 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2023 m. birželio 9 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

„Vivacom Bulgaria“ EAD

prieš

Varhoven administrativen sad,

Natsionalna agentsia za prihodite

TEISINGUMO TEISMAS (ketvirtoji kolegija),

kurį sudaro ketvirtosios kolegijos pirmininko pareigas einantis Teisingumo Teismo pirmininkas K. Lenaerts, trečiosios kolegijos pirmininkas C. Lycourgos (pranešėjas), teisėjai S. Rodin, J. Passer ir O. Spineanu-Matei,

generalinė advokatė T. Ćapeta,

kancleris A. Calot Escobar,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

– *„Vivacom Bulgaria“ EAD*, atstovaujamos *advokati* S. Kostov ir S. Yordanova,

* Proceso kalba: bulgarų.

– *Varhoven administrativen sad*, atstovaujamo A. Adamova-Petkova, T. Kutsarova-Hristova ir M. Semov,

– Bulgarijos vyriausybės, atstovaujamos T. Mitova ir R. Stoyanov,

– Europos Komisijos, atstovaujamos K. Herrmann, E. Rousseva ir P. J. O. Van Nuffel,

susipažinęs su 2024 m. liepos 11 d. posėdyje pateikta generalinės advokatės išvada,

priima šį

Sprendimą

1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 47 straipsnio išaiškinimo.

2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant „Vivacom Bulgaria“ EAD ginčą su *Varhoven administrativen sad* (Aukščiausiasis administracinis teismas, Bulgarija) ir *Natsionalna agentsia za prihodite* (Nacionalinė pajamų agentūra, Bulgarija; toliau – NAP) dėl žalos, kurią *Balgarska telekomunikatsionna kompania EAD* (toliau – BTK), tapusi *Vivacom Bulgaria*, patyrė dėl Sąjungos teisės pažeidimo, atlyginimo.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

3 ESS 19 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje nurodyta:

„Valstybės narės numato teisių gynimo priemones, būtinas užtikrinant veiksmingą teisminę apsaugą Sąjungos teisei priklausančiose srityse.“

4 Chartijos 47 straipsnyje numatyta:

„Kiekvienas asmuo, kurio teisės ir laisvės, garantuojamos Sąjungos teisės, yra pažeistos, turi teisę į veiksmingą jų gynybą teisme šiame straipsnyje nustatytomis sąlygomis.

Kiekvienas asmuo turi teisę, kad jo bylą per kiek įmanoma trumpesnį laiką viešai ir teisingai išnagrinėtų pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir nešališkas teismas. Kiekvienas asmuo turi turėti galimybę gauti teisinę pagalbą, būti ginamas ir atstovaujamas.

Asmenys, neturintys pakankamai lėšų, turi gauti nemokamą teisinę pagalbą, jei tai reikalinga užtikrinti teisę į veiksmingą teisingumą.“

Bulgarijos teisė

Administracinio proceso kodeksas

5 Pagrindinei bylai taikytinos redakcijos *Administrativnoprotsesualen kodeks* (Administracinio proceso kodeksas) (DV, Nr. 94, 2019 m. lapkričio 29 d.) 1 straipsnio 3 punktas suformuluotas taip:

„Šis kodeksas reglamentuoja žalos, padarytos administracinių institucijų ir tarnautojų neteisėtais aktais, veiksmais ar neveikimu, taip pat žalos, atsiradusios dėl administracinių teismų ir *Varhoven administrativen sad* (Aukščiausiasis administracinis teismas) teisminės veiklos, atlyginimo procedūrą.“

6 Šio kodekso 128 straipsnio 1 ir 6 dalyse nustatyta:

„Administracinių teismų jurisdikcijai priklauso visos bylos, susijusios su prašymais atlyginti <…> žalą, atsiradusią dėl administracinių teismų ir *Varhoven administrativen sad* (Aukščiausiasis administracinis teismas) teisminės veiklos.“

7 Minėto kodekso 203 straipsnyje nustatyta:

„1. Ieškiniai dėl žalos, kurią piliečiai ar juridiniai asmenys patyrė dėl administracinių institucijų ir jų tarnautojų neteisėtų aktų, veiksmų ar neveikimo, atlyginimo nagrinėjami šiame skyriuje numatyta tvarka.

2. Klausimai, kurių nereglamentuoja šis kodeksas, susiję su finansine atsakomybe pagal 1 dalį, reglamentuojami *Zakon za otgovornostta na darzhavata i obshtinite za vredi* (Įstatymas dėl valstybės ir savivaldybių atsakomybės už padarytą žalą (DV, Nr. 60, 1988 m. rugpjūčio 5 d.) arba *Zakon za izpalnenie na nakazaniyata i zadarzhaneto pod strazha* (Įstatymas dėl bausmių vykdymo ir laikino sulaikymo (DV, Nr. 25, 2009 m. balandžio 3 d.) nuostatomis.

3. Šis skyrius taip pat susijęs su ieškiniais dėl žalos, padarytos dėl pakankamai sunkaus Sąjungos teisės pažeidimo, atlyginimo, nes piniginę atsakomybę ir ieškinio priimtinumą reglamentuoja valstybės deliktinės atsakomybės už Sąjungos teisės pažeidimą taisyklės.“

Valstybės ir savivaldybių atsakomybės už žalą įstatymas

8 Pagrindinės bylos aplinkybėms taikytinos redakcijos *Zakon za otgovornostta na darzhavata i obshtinite za vredi* (Valstybės ir savivaldybių atsakomybės už žalą įstatymas; DV, Nr. 94, 2019 m. lapkričio 29 d.; toliau – Valstybės ir savivaldybių atsakomybės už žalą įstatymas) 2c straipsnis išdėstytas taip:

„1. Jeigu žala atsirado dėl pakankamai sunkaus Sąjungos teisės pažeidimo, teismai ieškinius nagrinėja vadovaudamiesi šiomis nuostatomis:

1) Administracinio proceso kodeksu, kiek tai susiję su žala <…>, padaryta administracinių teismų ir *Varhoven administrativen sad* (Aukščiausiasis administracinis teismas) teismine veikla;

2) Civilinio proceso kodeksu kitais nei 1 punkte nenurodytais atvejais <…>.

2. Kai ieškinys, kaip jis suprantamas pagal 1 dalį, pareiškiamas keliems atsakovams dėl žalos, padarytos vykdant administracinę veiklą arba susijusios su ja, jis nagrinėjamas pagal Administracinio proceso kodeksą, jeigu proceso šalis yra administracinis teismas, *Varhoven administrativen sad* (Aukščiausiasis administracinis teismas) arba juridinis asmuo.“

Pagrindinė byla ir prejudicinis klausimas

9 2007–2008 m. *BTK Mobile EOOD*, kurios teises perėmė BTK, dviem Rumunijos bendrovėms išrašė sąskaitas faktūras dėl išankstinio mokėjimo kortelių ir kuponų už telekomunikacijų paslaugas tiekimo. Šiose sąskaitose faktūrose šie sandoriai buvo laikomi paslaugų teikimu, kurio įvykdymo vieta buvo Rumunijoje ir kuris dėl to Bulgarijoje nebuvo apmokestinamas pridėtinės vertės mokesčiu (PVM).

10 2012 m. birželio 20 d. NAP pateikė BTK pranešimą apie mokesčio perskaičiavimą, kuriame nurodė PVM skolas, atitinkančias minėtas sąskaitas faktūras. Iš tiesų, jos teigimu, nagrinėjami sandoriai turėjo būti laikomi paslaugų teikimu, kurio įvykdymo vieta yra Bulgarijoje, todėl jis apmokestinamas šioje valstybėje narėje.

11 2013 m. lapkričio 22 d. sprendimu, papildytu 2014 m. sausio 28 d. sprendimu, *Administrativen sad Sofia grad* (Sofijos miesto administracinis teismas, Bulgarija) patvirtino šį pranešimą apie mokesčio perskaičiavimą, kiek jis susijęs su mokestiniais laikotarpiais nuo 2007 m. gruodžio mėn. iki 2008 m. birželio mėn., ir nusprendė, kad nagrinėjami sandoriai yra prekių tiekimas, kurio įvykdymo vieta yra Bulgarijoje. 2014 m. gruodžio 16 d. sprendimu, kuris įsiteisėjo, *Varhoven administrativen sad* (Aukščiausiasis administracinis teismas) visiškai patvirtino pirmosios instancijos teismo sprendimą.

12 2019 m. gruodžio 12 d. *Administrativen sad Sofia grad* (Sofijos miesto administracinis teismas) pateiktu skundu prieš NAP ir *Varhoven administrativen sad* (Aukščiausiasis administracinis teismas) BTK, remdamasi Įstatymo dėl valstybės ir savivaldybių atsakomybės už padarytą žalą 2c straipsniu, siejamu su ESS 4 straipsnio 3 dalimi, prašė priteisti žalos atlyginimą, lygų pagal pranešimą apie mokesčio perskaičiavimą sumokėtai sumai ir įstatymuose numatytoms palūkanoms, iš viso 1 808 638, 32 Bulgarijos levo (BGN) (apie 925 000 eurų) sumą. Ši bendrovė taip pat paprašė priteisti įstatymuose nustatytas palūkanas nuo dalies šios sumos už laikotarpį nuo ieškinio pareiškimo iki galutinio sprendimo priėmimo.

13 Šios sumos atitinka žalą, atsiradusią dėl to, kad NAP ir *Varhoven administrativen sad* (Aukščiausiasis administracinis teismas) padarė pakankamai sunkų nuo 2007 m. gruodžio mėn. iki 2008 m. birželio mėn. galiojusios redakcijos 2006 m. lapkričio 28 d. Tarybos direktyvos 2006/112/EB dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos (OL L 347, 2006, p. 1; toliau – PVM direktyva) tam tikrų nuostatų, kaip Teisingumo Teismas jas išaiškino 2012 m. gegužės 3 d. Sprendime *Lebara* (C-520/10, EU:C:2012:264), pažeidimą.

14 2022 m. balandžio 18 d. sprendimu *Administrativen sad Sofia grad* (Sofijos miesto administracinis teismas) atmetė BTK skundą ir, be kita ko, nusprendė, kad nei NAP, nei *Varhoven administrativen sad* (Aukščiausiasis administracinis teismas) nepadarė sunkaus Sąjungos teisės pažeidimo. NAP teisingai kvalifikavo nagrinėjamus sandorius kaip paslaugų teikimą ir nepažeidė Sąjungos teisės, kai nusprendė, kad neįvykdyta viena iš sąlygų, kad būtų galima nustatyti šių paslaugų teikimo vietą kitoje valstybėje narėje nei Bulgarijos Respublika, t. y. kad išankstinio mokėjimo korteles ir kuponus įsigijo tokioje valstybėje narėje įsisteigę apmokestinamieji asmenys.

15 *Administrativen sad Sofia grad* (Sofijos miesto administracinis teismas) taip pat nusprendė, kad *Varhoven administrativen sad* (Aukščiausiasis administracinis teismas) nagrinėjamų sandorių kvalifikavimas kaip prekių tiekimo, o ne kaip paslaugų teikimo prieštarauja PVM direktyvai ir 2012 m. gegužės 3 d. Sprendimui *Lebara* (C-520/10, EU:C:2012:264). Vis dėlto, nepaisant šios klaidos, skundas dėl pranešimo apie mokesčio perskaičiavimą negalėjo lemti kitokio rezultato, nes nebuvo nustatyta, kad išankstinio mokėjimo kortelių ir kuponų tiekimo gavėjai tikrai buvo kitoje valstybėje narėje įsisteigę apmokestinamieji asmenys. Be to, *Varhoven administrativen sad* (Aukščiausiasis administracinis teismas) teisingai konstatavo, kad bylos, kurioje priimtas 2012 m. gegužės 3 d. Sprendimas *Lebara* (C-520/10, EU:C:2012:264), aplinkybės ir aplinkybės, dėl kurių NAP priėmė nagrinėjamą pranešimą apie mokesčio perskaičiavimą, nėra tapačios.

16 BTK pateikė kasacinį skundą *Varhoven administrativen sad* (Aukščiausiasis administracinis teismas), prašydama panaikinti 2022 m. balandžio 18 d. pirmosios instancijos teismo sprendimą, kuriuo pažeista materialinė teisė, iš esmės pažeistos procesinės teisės normos ir jis nemotyvuotas. BTK, be kita ko, teigia, kad Sąjungos teisės pažeidimas, atsiradęs dėl *Varhoven administrativen sad* (Aukščiausiasis administracinis teismas) klaidingai kvalifikuoto nagrinėjamo sandorio, išplaukia iš pažeidimo procedūros Nr. ES Pilot 8498/1/TAXU, kurią Europos Komisija pradėjo prieš Bulgarijos Respubliką. Šis pažeidimas, padarytas akivaizdžiai nesilaikant Teisingumo Teismo jurisprudencijos, yra pakankamai akivaizdus atsižvelgiant į 2006 m. birželio 13 d. Sprendimo *Traghetti del Mediterraneo* (C-173/03, EU:C:2006:391) 43 punkte nurodytus kriterijus.

17 Šiomis aplinkybėmis BTK paprašė *Varhoven administrativen sad* (Aukščiausiasis administracinis teismas), kuris yra prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, pateikti Teisingumo Teismui prašymą priimti prejudicinį sprendimą. Ši šalis pripažįsta, kad pagrindinę bylą nagrinėjančios kolegijos sudėtis skiriasi nuo tos, kuri priėmė 2014 m. gruodžio 16 d. sprendimą, nurodytą šio sprendimo 11 punkte. Vis dėlto kyla pagrįstų abejonių dėl visų šio teismo kolegijų nešališkumo, nes šis teismas buvo atsakovas pirmojoje instancijoje ir jau išreiškė nuomonę, kad prieš jį pareikštas ieškinys yra nepriimtinas arba bet kuriuo atveju nepagrįstas.

18 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, pažymėjęs, kad BTK nepateikė konkrečių argumentų dėl kolegijos subjektyvaus ar objektyvaus nešališkumo, mano, jog tam, kad galėtų priimti sprendimą pagrindinėje byloje iš esmės, jam reikia paaiškinimų dėl savo jurisdikcijos nagrinėti pagrindinę bylą.

19 Šis teismas nurodo, kad, atsižvelgdamas į administracinės teisenos ypatumus, Bulgarijos teisės aktų leidėjas numatė, kad ieškiniai dėl žalos, patirtos dėl administracinių teismų ir *Varhoven administrativen sad* (Aukščiausiasis administracinis teismas) veiklos, atlyginimo priklauso administracinių teismų, kurių galutinės instancijos teismas yra prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, jurisdikcijai. Jam kyla klausimas, ar šie teisės aktai atitinka ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos, kurioje įtvirtinta veiksminga teisminė apsauga Sąjungos teisei priklausančiose srityse, ir Chartijos 47 straipsnio antros pastraipos, susijusios su nepriklausomo ir nešališko teismo reikalavimu, reikalavimus.

20 Iš reikšmingos Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) jurisprudencijos, susijusios su Bulgarijos Respublikai pareikštais ieškiniais, negalima galutinai nustatyti, ar teismas gali nagrinėti ieškinį, kuriame jis yra atsakovas, taip, kad dėl to nebūtų pažeista 1950 m. lapkričio 4 d. Romoje pasirašytos Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – EŽTK) 6 straipsnio 1 dalis.

21 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad 2008 m. balandžio 10 d. Sprendime *Mihalkov prieš Bulgariją* (CE:ECHR:2008:0410JUD006771901) ir 2018 m. balandžio 5 d. Sprendime *Boyan Gospodinov prieš Bulgariją* (CE:ECHR:2018:0405JUD002841707) Europos Žmogaus Teisių Teismas konstatavo EŽTK 6 straipsnio 1 dalies pažeidimą, nagrinėdamas ieškinius dėl žalos atlyginimo, pareikštus valstybei dėl teismo veiklos, dėl teisėjų profesinio ryšio su teismu, ginčo šalimi, ir dėl to, kad bet kokios galimai priteistos kompensacijos mokėjimas turėjo būti mokamas iš atitinkamo teismo biudžeto.

22 Vis dėlto 2013 m. birželio 18 d. EŽTT sprendimuose *Valcheva ir Abrashev prieš Bulgariją* (CE:ECHR:2013:0618DEC000619411) ir *Balakchiev ir kt. prieš Bulgariją* (CE:ECHR:2013:0618DEC006518710) Europos Žmogaus Teisių Teismas nenustatė EŽTK pažeidimo, motyvuodamas tuo, kad kiekvieno teismo veikla padarytos žalos atlyginimas bus mokamas iš autonominio kiekvieno teismo biudžeto punkto.

23 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas patikslina, kad nagrinėjamu atveju biudžeto taisyklės, taikytinos galimam žalos atlyginimui dėl sprendimo pagrindinėje byloje, yra analogiškos ankstesniame punkte nurodytose bylose aprašytoms taisyklėms ir kad atitinkamo teismo prašymu Aukščiausioji magistratų taryba prireikus gali padidinti teismų biudžetus, skirtus žalai atlyginti. Taigi magistratų darbo užmokestis ir jų įdarbinimo teisme sąlygos nepriklauso nuo šio teismo galimai mokėtino žalos atlyginimo.

24 Šiomis aplinkybėmis *Varhoven administrativen sad* (Aukščiausiasis administracinis teismas) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šį prejudicinį klausimą:

„Ar pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą ir [Chartijos] 47 straipsnį draudžiama tokia nacionalinė norma, kaip [Įstatymo dėl valstybės ir savivaldybių atsakomybės už padarytą žalą] 2c straipsnio 1 dalies 1 punktas, siejamas su [Administracinės procedūros kodekso] 203 straipsnio 3 dalimi ir 128 straipsnio 1 dalies 6 punktu, pagal kurią ieškinį dėl žalos, kuri buvo patirta dėl *Varhoven administrativen sad* (Aukščiausiasis administracinis teismas), kuris yra ieškinyje atsakovas, padaryto Sąjungos teisės pažeidimo, atlyginimo būtent šis teismas turi nagrinėti kaip galutinė instancija?“

Dėl prejudicinio klausimo

25 Savo prejudiciniu klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa ir Chartijos 47 straipsnio antra pastraipa turi būti aiškinamos taip, kad jomis draudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias teismas, nagrinėdamas kasacinį skundą, kaip galutinė instancija nagrinėja bylą, kurioje jis turi atsakovo statusą, dėl valstybės atsakomybės už tariamą Sąjungos teisės pažeidimą dėl to paties teismo priimto sprendimo.

26 Šiuo klausimu reikia priminti, viena vertus, kad pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą valstybės narės numato teisių gynimo priemones, būtinas užtikrinti teisės subjektams jų teisės į veiksmingą teisminę apsaugą Sąjungos teisei priklausančiose srityse, įskaitant pagrindinėje byloje nagrinėjamą PVM sritį, laikymąsi.

27 Kita vertus, svarbu pažymėti, kad Chartijos 47 straipsnio antra pastraipa, kurioje, be kita ko, įtvirtinta pagrindinė teisė į nepriklausomą ir nešališką teismą, pagal Chartijos 51 straipsnio 1 dalį taikoma valstybėms narėms, kai jos įgyvendina Sąjungos teisę. Taip yra nagrinėjamu atveju, nes pagrindinė byla susijusi su valstybės atsakomybe už tariamą PVM direktyvos pažeidimą.

28 Kadangi Chartijoje įtvirtintos teisės atitinka EŽTK užtikrinamas teises, pagal Chartijos 52 straipsnio 3 dalį siekiama užtikrinti būtiną Chartijoje ir EŽTK numatytų teisių darną, nedarant neigiamos įtakos Sąjungos teisės autonomijai. Remiantis su Pagrindinių teisių chartija susijusiais išaiškinimais (OL C 303, 2007, p. 17), jos 47 straipsnio antra pastraipa atitinka EŽTK 6 straipsnio 1 dalį. Taigi Teisingumo Teismas turi užtikrinti, kad šiose bylose jo pateiktu išaiškinimu būtų garantuojamas toks apsaugos lygis, kuris nepažeistų pagal EŽTK 6 straipsnio 1 dalį, kaip ją aiškina Europos Žmogaus Teisių Teismas, suteikiamo apsaugos lygio (2024 m. liepos 11 d. Sprendimo *Hann-Invest ir kt.*, C-554/21, C-622/21 ir C-727/21, EU:C:2024:594, 46 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

29 Be to, primintina, pirma, kad teismų nepriklausomumo reikalavimas, kuris neatsiejamas nuo teismo paskirties, yra teisės į veiksmingą teisminę gynybą ir pagrindinės teisės į teisingą bylos nagrinėjimą esmė, o šios teisės ypač svarbios, nes yra visų teisių, kurias teisės subjektai turi pagal Sąjungos teisę, apsaugos ir valstybių narių bendrų vertybių, nurodytų ESS 2 straipsnyje, tarp jų teisinės valstybės vertybės, išsaugojimo garantas (2024 m. liepos 11 d. Sprendimo *Hann-Invest ir kt.*, C-554/21, C-622/21 ir C-727/21, EU:C:2024:594, 49 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

30 Pagal suformuotą jurisprudenciją šis nepriklausomumo reikalavimas apima du aspektus. Pagal pirmąjį, išorinį, aspektą reikalaujama, kad atitinkama institucija savo funkcijas vykdytų visiškai autonomiškai, jos nesaistytų jokie hierarchijos ar pavaldumo ryšiai, ji negautų jokių nurodymų ar įpareigojimų, taigi būtų apsaugota nuo išorinio poveikio ar spaudimo, kurie gali kelti grėsmę jos narių nepriklausomam sprendimų priėmimui ir turėti įtakos jų sprendimams (2024 m. liepos 11 d. Sprendimo *Hann-Invest ir kt.*, C-554/21, C-622/21 ir C-727/21, EU:C:2024:594, 50 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

31 Antrasis, vidinis, aspektas susijęs su sąvoka „nešališkumas“ ir pagal jį reikalaujama vienodai atsiriboti nuo bylos šalių ir jų atitinkamų interesų, susijusių su nagrinėjamos bylos dalyku. Šis aspektas reikalauja objektyvumo ir jokio suinteresuotumo bylos baigtimi nebuvimo, išskyrus tai, kad ginčas būtų išspręstas griežtai laikantis teisės normų (2024 m. liepos 11 d. Sprendimo *Hann-Invest ir kt.*, C-554/21, C-622/21 ir C-727/21, EU:C:2024:594, 51 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

32 Taigi, siekiant pagal Sąjungos teisę reikalaujamų nepriklausomumo ir nešališkumo garantijų, būtina, kad egzistuotų taisyklės, leidžiančios pašalinti bet kokias pagrįstas teisės subjektų abejones, be kita ko, dėl atitinkamo teismo neutralumo, kai susikerta interesai (šiuo klausimu žr. 2024 m. gegužės 8 d. Sprendimo *Asociația „Forumul Judecătorilor din România“ (Magistratų asociacija)*, C-53/23, EU:C:2024:388, 51 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

33 Kalbant apie „nešališkumo“, kaip jis suprantamas pagal EŽTK 6 straipsnio 1 dalį, sąlygą, pažymėtina, kad jos objektyvų vertinimą, kuris vienintelis reikšmingas nagrinėjamu atveju, atsižvelgiant į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimus, sudaro nustatymas, ar šis teismas, be kita ko, dėl savo sudėties, suteikė pakankamas garantijas, kad nekiltų jokių pagrįstų abejonių dėl jo nešališkumo. Taigi kyla klausimas, ar, neatsižvelgiant į asmeninį teisėjų elgesį, tam tikri faktai, kuriuos galima patikrinti, leidžia suabejoti jų

nešališkumu. Šioje srityje tam tikrą reikšmę gali turėti net ir įspūdis. Remiantis Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencija, tam, kad būtų galima nuspręsti dėl priežasčių, verčiančių baimintis, kad šie nepriklausomumo ar objektyvaus nešališkumo reikalavimai konkrečioje byloje nėra įvykdyti, į konkrečios šalies poziciją reikia atsižvelgti, tačiau ji nevaidina lemiamo vaidmens. Lemiamą reikšmę turi tai, ar konkrečios baimės gali būti laikomos objektyviai pateisinamomis (šiuo klausimu žr. 2019 m. lapkričio 19 d. Sprendimo *A. K. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas)*, C-585/18, C-624/18 ir C-625/18, EU:C:2019:982, 128 ir 129 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija).

34 Atsižvelgiant į šią jurisprudenciją reikia išnagrinėti konkretų atvejį, kuris yra Teisingumo Teismui pateikto klausimo dalykas, t. y. teismo, nagrinėjančio kasacinį skundą, kuris kaip galutinė instancija nagrinėja bylą, kurioje jis turi atsakovo statusą, dėl valstybės atsakomybės už tariamą Sąjungos teisės pažeidimą dėl to paties teismo priimto sprendimo, atvejį.

35 Šiuo klausimu reikia pažymėti, pirma, kad šios atsakomybės principas susijęs ne su asmenine teisėjo, o su valstybės atsakomybe. Tai, kad tam tikromis sąlygomis valstybei kyla atsakomybė už Sąjungos teisei prieštaraujančius teismo sprendimus, nekelia konkretaus pavojaus galutinės instancijos teismo nepriklausomumui (šiuo klausimu žr. 2003 m. rugsėjo 30 d. Sprendimo *Köbler*, C-224/01, EU:C:2003:513, 42 punktą).

36 Teisingumo Teismas taip pat priminė, kad jei nėra konkrečią sritį reglamentuojančių Sąjungos nuostatų, kiekvienos valstybės narės vidaus teisės sistemoje turi būti paskirti kompetentingi teismai ir nustatytos ieškinių, skirtų iš Sąjungos teisės sistemos kylančių asmenų teisių apsaugai, procesinės taisyklės. Su sąlyga, kad valstybės narės kiekvienu atveju turi užtikrinti veiksmingą iš Sąjungos teisės sistemos kylančių individualių teisių apsaugą, Teisingumo Teismas neturi kištis į jurisdikcijos problemų, kurių gali kilti nacionalinės teismų sistemos organizavimo požiūriu kvalifikuojant tam tikras Sąjungos teise grindžiamas teisines situacijas, sprendimą (šiuo klausimu žr. 2003 m. rugsėjo 30 d. Sprendimo *Köbler*, C-224/01, EU:C:2003:513, 46 ir 47 punktai ir juose nurodytą jurisprudenciją).

37 Taigi iš principo nedraudžiama valstybei narei paskirti teismą, turintį jurisdikciją kaip galutinė instancija nagrinėti kasacinį skundą, susijusį su valstybės atsakomybe už privatiems asmenims padarytą žalą dėl Sąjungos teisės pažeidimų, atitinkamu atveju kylančių iš vieno iš šio teismo sprendimų, su sąlyga, kad imamasi būtinų priemonių šio teismo nepriklausomumui ir nešališkumui užtikrinti, kaip tai suprantama pagal šio sprendimo 30–33 punktuose nurodytą jurisprudenciją.

38 Antra, kalbant apie tai, kad tokioje byloje, kaip pagrindinė, galutinės instancijos teismas, kaip atsakovas pirmojoje instancijoje, galėjo pareikšti savo poziciją dėl fakto ir teisės klausimų, kurie yra šios bylos dalykas, reikia pažymėti, kad šis procesinis statusas negali paneigti šio teismo nešališkumo, su sąlyga, kad bylą nagrinėjančio galutinės instancijos teismo kolegijos nariai niekaip nedalyvavo minėto teismo gynybos pirmojoje instancijoje procese.

39 Šiuo klausimu reikia pažymėti, jog tai, kad Europos Sąjungos Teisingumo Teismas, kaip institucija, yra atsakovas byloje, netrukdo tam, kad Teisingumo Teismas priimtų sprendimą byloje (šiuo klausimu žr. 2000 m. gegužės 25 d. Sprendimą *Kögler /Teisingumo Teismas*, C-82/98 P, EU:C:2000:282 ir 2023 m. gegužės 4 d. Sprendimą *KY / Europos Sąjungos Teisingumo Teismas*, C-100/22 P, EU:C:2023:377). Be to, pagrindinė teisė į nepriklausomą ir nešališką teismą, įtvirtinta Chartijos 47 straipsnio antroje pastraipoje, nepažeidžiama, kai Teisingumo Teismas yra teismas,

gavęs Europos Sąjungos, atstovaujamos Europos Sąjungos Teisingumo Teismo, kaip institucijos, pateiktą apeliacinį skundą (šiuo klausimu žr. 2018 m. gruodžio 13 d. Sprendimo *Europos Sąjunga / Kendrion*, C-150/17 P, EU:C:2018:1014, 36 punktą).

40 Kai Europos Sąjungos Teisingumo Teismo pirmininkas, kaip šios institucijos pirmininkas, priima sprendimą pateikti apeliacinį skundą dėl Bendrojo Teismo sprendimo, susijusio su minėta institucija, kitos proceso šalies pagrindinė teisė į nepriklausomą ir nešališką teismą laikoma užtikrinta tik tuo atveju, jei Teisingumo Teismo pirmininkas, kaip teismas, nedalyvauja nagrinėjant bylą teisme, o jį, kaip vykdantį tokias pareigas, pakeičia pirmininko pavaduotojas (šiuo klausimu žr. 2018 m. gruodžio 13 d. Sprendimo *Europos Sąjunga / Kendrion*, C-150/17 P, EU:C:2018:1014, 38 punktą).

41 Nors tiesa, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi išnagrinėti, ar pagrindinėje byloje laikomasi šio sprendimo 38 punkte nurodytos sąlygos, Teisingumo Teismas, remdamasis SESV 267 straipsnyje įtvirtintu teismų bendradarbiavimu ir atsižvelgdamas į bylos medžiagą, gali šiam teismui pateikti Sąjungos teisės išaiškinimą, kuris jam galėtų būti naudingas vertinant vienos ar kitos jos nuostatos poveikį (šiuo klausimu žr. 2024 m. liepos 11 d. Sprendimo *Hann-Invest ir kt.*, C-554/21, C-622/21 ir C-727/21, EU:C:2024:594, 60 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

42 Nagrinėjamu atveju, kaip nurodė *Vivacom Bulgaria* ir kaip matyti iš atsakovo pagrindinėje byloje pastabų, *Varhoven administrativen sad* (Aukščiausiasis administracinis teismas), kaip atsakovo pirmojoje instancijoje, poziciją išreiškė šio teismo pareigūnas, įgaliotas šio teismo pirmininko. Vis dėlto iš Teisingumo Teismo turimos bylos medžiagos nematyti, kad pagrindinę bylą nagrinėjančios kolegijos nariai būtų vaidinę kokį nors vaidmenį *Varhoven administrativen sad* (Aukščiausiasis administracinis teismas) gynybos procese. Vis dėlto šią informaciją turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

43 Šiomis aplinkybėmis, jeigu ji būtų patvirtinta, *Vivacom Bulgaria* priminta jurisprudencija, pagal kurią sąvoka „nepriklausomumas“ reiškia, kad atitinkama institucija turi trečiojo asmens statusą sprendimą, dėl kurio pareikštas ieškinys, priėmusios valdžios institucijos atžvilgiu (šiuo klausimu žr. 2020 m. sausio 21 d. Sprendimo *Banco de Santander*, C-274/14, EU:C:2020:17, 62 punktą ir 2024 m. gegužės 7 d. Sprendimo *NADA ir kt.*, C-115/22, EU:C:2024:384, 46 punktą), nėra nesuderinama su galutinės instancijos teismo jurisdikcija nagrinėti kasacinį skundą byloje, kurioje jis turi atsakovo statusą.

44 Trečia, kiek tai susiję su teisėjų nepriklausomumo ir nešališkumo reikalavimu, reikia priminti, kad teisėjų statusui ir jų pareigų vykdymui taikomos taisyklės turi leisti užkirsti kelią ne tik bet kokiai tiesioginei įtakai, daromai teikiant nurodymus, bet ir netiesioginei įtakai, galinčiai pakreipti atitinkamų teisėjų sprendimus kuria nors linkme ir pašalinti jų nepriklausomumo ar nešališkumo nebuvimo įspūdį, galintį pakenkti teisės subjektų pasitikėjimui teismais, kuris būtinas demokratinėje visuomenėje ir teisinėje valstybėje (šiuo klausimu žr. 2024 m. liepos 11 d. Sprendimo *Hann-Invest ir kt.*, C-554/21, C-622/21 ir C-727/21, EU:C:2024:594, 53 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

45 Šiuo klausimu visų pirma iš Teisingumo Teismo turimos bylos medžiagos nematyti, kad *Varhoven administrativen sad* (Aukščiausiasis administracinis teismas) teisėjai pagal Bulgarijos teisės aktus neturi garantijų, galinčių užtikrinti jų nepriklausomumą ir nešališkumą, tačiau tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

46 Be to, nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nurodyta, kad šių teisėjų darbo užmokestis ir įdarbinimo sąlygos nepriklauso nuo to, ar šis teismas atlygins galimą žalą. Šiomis aplinkybėmis biudžeto taisyklės, kuriomis reglamentuojamas galimo žalos atlyginimo dėl sprendimo, kuriuo išsprendžiamas ginčas pagrindinėje byloje, atlyginimas, negali sukelti teisės subjektams pagrįstų abejonių dėl šių teisėjų nepriklausomumo ar nešališkumo.

47 Galiausiai reikia pažymėti, jog vien to, kad kelios vieno teismo kolegijos paeiliui nagrinėja bylas dėl skirtingų teisinių klausimų, kilusių dėl tos pačios situacijos, nepakanka, kad teisės subjektams kiltų pagrįstų abejonių dėl šio teismo nepriklausomumo ar nešališkumo kiekvienoje iš šių bylų.

48 Vis dėlto, kaip pažymėjo generalinė advokatė išvados 39 punkte, iš 2004 m. liepos 29 d. EŽTT sprendimo *San Leonard Band Club prieš Maltą* (CE:ECHR:2004:0729JUD007756201) ir 2020 m. liepos 7 d. EŽTT sprendimo *Scerri prieš Maltą* (CE:ECHR:2020:0707JUD003631818) matyti, kad tuo atveju, kai tie patys teisėjai konkrečioje instancijoje turėtų priimti sprendimą dėl to, ar ankstesniame sprendime jie padarė teisės aiškinimo ar taikymo klaidų, reikėtų konstatuoti EŽTK 6 straipsnio pažeidimą.

49 Taip pat reikia priminti, kad Teisingumo Teismas yra nusprendęs, jog Chartijos 47 straipsnio antroje pastraipoje įtvirtintos pagrindinės teisės į nepriklausomą ir nešališką teismą paisoma, kai Europos Sąjungos Bendrasis Teismas, kuriam pareikštas ieškinys dėl žalos, tariamai patirtos dėl protingo bylos išnagrinėjimo termino viršijimo, atlyginimo, priima sprendimą dėl šio prašymo kitos sudėties nei ta, kuri nagrinėjo bylą, kurios proceso trukmė kritikuojama (šiuo klausimu žr. 2013 m. lapkričio 26 d. Sprendimo *Gascogne Sack Deutschland / Komisija*, C-40/12 P, EU:C:2013:768, 96 punktą ir 2018 m. gruodžio 13 d. Sprendimo *Europos Sąjunga / Kendrion*, C-150/17 P, EU:C:2018:1014, 36 ir 37 punktus ir juose nurodytą jurisprudenciją).

50 Nagrinėjamu atveju iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą ir *Vivacom Bulgaria* pateiktų rašytinių pastabų matyti, kad nė vienas iš teisėjų, patenkančių į pagrindinę bylą nagrinėjančios kolegijos sudėtį, nebuvo kolegijoje, priėmusioje sprendimą, dėl kurio iškelta ši byla. Taigi, nesant būtinybės Teisingumo Teismui atsakyti į klausimą, ar su Sąjungos teisės nuostatomis, kurias jo prašoma išaiškinti, būtų suderinama tai, kad dvi kolegijas, net jeigu tik iš dalies, sudaro tie patys teisėjai, pakanka konstatuoti, kad pagrindinės bylos aplinkybėmis teisės subjektams negali kilti pagrįstų abejonių dėl *Varhoven administrativen sad* (Aukščiausiasis administracinis teismas) nepriklausomumo ar nešališkumo dėl atitinkamos šių dviejų kolegijų sudėties.

51 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, į pateiktą prejudicinį klausimą reikia atsakyti: ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa ir Chartijos 47 straipsnio antra pastraipa turi būti aiškinamos taip, kad pagal jas nedraudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias teismas, nagrinėdamas kasacinį skundą, kaip galutinė instancija nagrinėja bylą, kurioje jis yra atsakovas, dėl valstybės atsakomybės už tariamą Sąjungos teisės pažeidimą dėl to paties teismo priimto sprendimo, su sąlyga, kad šios nacionalinės teisės nuostatos ir priemonės, kurių imtasi šiai bylai išnagrinėti, leidžia pašalinti bet kokias teisės subjektų pagrįstas abejones dėl atitinkamo teismo nepriklausomumo ir nešališkumo.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

52 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (ketvirtoji kolegija) nusprendžia:

ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnio antra pastraipa turi būti aiškinamos taip, kad pagal jas nedraudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias teismas, nagrinėdamas kasacinį skundą, kaip galutinė instancija nagrinėja bylą, kurioje jis yra atsakovas, dėl valstybės atsakomybės už tariamą Sąjungos teisės pažeidimą dėl to paties teismo priimto sprendimo, su sąlyga, kad šios nacionalinės teisės nuostatos ir priemonės, kurių imtasi šiai bylai išnagrinėti, leidžia pašalinti bet kokias teisės subjektų pagrįstas abejones dėl atitinkamo teismo nepriklausomumo ir nešališkumo.

Parašai.